

**PROJEKAT DEBATA
KAO NASTAVNO SREDSTVO
KNJIGA APSTRAKATA I IZVEŠTAJ**

Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet, Novi Sad
Odsek za filozofiju

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad

371.3::808.5[:1(048.3)

Projekat Debata kao nastavno sredstvo
[Elektronski izvor] :
knjiga apstrakata i izveštaj. - Novi Sad : Filozofski fakultet, 2014

Način dostupa (URL): <http://www.ff.uns.ac.rs>. - Nasl. sa
naslovnog ekrana. - Opis zasnovan na stanju na dan: 05.03.2014.

ISBN 978-86-6065-231-9

a) Филозофија - Дијалог- Наставне методе - Апстракти

COBISS.SR-ID 284006151

Ova knjiga apstrakata nastala je kao rezultat
UNAPREDJENJA KVALITETA RADA FILOZOFSKOG FAKULTETA
na naučno-istraživačkom projektu
„Unapređenje nastave filozofije“, u okviru njegovog pod-projekta
„Debata kao nastavno sredstvo“.

U realizaciji projekta učestvovali su

prof. dr Milenko A. Perović,

prof. dr Mirko Aćimović,

prof. dr Miloš Todorović,

prof. dr Dragan Prole,

prof. dr Damir Smiljanić,

prof. dr Željko Kaluđerović,

dr Jasna Šakota Mimica,

Mina Đikanović,

Marica Rajković,

Nikola Tatalović,

Nevena Jevtić,

Maja Solar,

Stanko Vlaški,

Una Popović,

stručni sekretar Milena Stefanović,

bibliotekar Miloš Perović,

vanredni prof. dr Nebojša Grubor (Filozofski fakultet u Beogradu).

Milenko Perović

DIJALOG I NASTAVA

Sažetak: Tema predavanja Dijalog i nastava obuhvata izlaganje varijeteta u formama debate kao nastavnog sredstva od antičkog do savremenog doba, čime se upućuje na značaj i potrebu za takvim oblikom nastave, koji se kroz istoriju nije gubio. Već Sokratova majeutička metoda zahteva da čovek mora da dođe do istine sam od sebe, podsticanjem i aktiviranjem onoga što u svakom od nas već postoji. Majeutička (babička) veština pomaže učeniku (sagovorniku) da porodi pravo znanje, koje i za Sokrata i za druge antičke filozofe, pre svega Platona i Aristotela, zapravo znači opšte znanje. Upućuje se na srodnost dijalektike, kao par excellence filozofske metode i debate, kao pedagoške forme i nastavnog sredstva. Dijalektičko-majeutičkom metodom se razobličuje prividno znanje, to jest neznanje i pomaže se sagovornicima (učenicima) da porode znanje koje je već sakriveno u njihovim dušama; da bi se potom prešlo na određenje pojma, što predstavlja cilj obrazovno-vaspitnog procesa. Nizom primera pokazuje se forma i značaj debate ne samo u antičkim počecima filozofiranja, nego i u Pestalocijevoj didaktičkoj teoriji, koja takođe ukazuje na srodnost sa majeutičkom i dijalektičkom metodom; značajem iskustva, koje prepoznaju filozofi empirizma; kao i sa idejama predstavnika nemačkog idealizma, posebno onim koje su bile podstaknute prosvetiteljstvom. Posebna pažnja posvećena je razlikovanju Rusoovog stava da mešanje vaspitača u vaspitni proces mora biti svedeno na minimalnu i nužnu meru, i Pestalocijevog naglašavanja odgovornosti nastavnika za budući odnos učenika prema drugim ljudima i svetu u celini, koji je i primenjivao u vlastitoj eksperimentalnoj školi.

Ciljna grupa programa: studenti završne godine osnovnih akademskih studija filozofije i studenti diplomskih akademskih studija filozofije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu – budući i sadašnji nasatavnici filozofije.

Ključne reči: *debata, dijalog, prividno znanje, vaspitno-obrazovni proces, majeutika*

Miloš Todorović

ETIČKA KONTROVERZA EUTANAZIJE

Sažetak: Etičku problematičnost čina ili propuštanja čina kojim se izaziva smrt da bi se okončala patnja umirućeg – eutanazije – prozreo je još starogrčki duh. Uvođenje u debatu o eutanaziji autor provodi tragom sadržaja Hipokratove zakletve (V vek p.n.e) i njene odredbe kojom se lekaru zabranjuje davanje „smrtonosnog leka“ pacijentu koji ga traži, kao teksta koji je vekovima definisao lekarski etos. Snažan razvoj medicinske nauke i tehnike tokom XX i XXI veka učinio je uobičajenim kliničke postupke čijom primenom čin umiranja pacijenta prestaje da se pojavljuje u svojoj trenutnosti i neposrednosti i koji mogu biti u koliziji sa pojmovima o vrednosti, dostojanstvu i kvalitetu ljudskog života unutar određenog kulturnog kruga. Iako najmerodavniji, lekar nije i jedini činilac koji može odlučivati o upotrebi takvih postupaka. Savremenost problema eutanazije se zbog toga posmatra kako iz kliničko-medicinske vizure, tako i u njenoj teološkoj, pravnoj, psihološkoj i sociološko-ekonomskoj perspektivi. Autor nudi kratak osvrt na ove aspekte problema eutanazije, upućuje na moguća razlaganja njenog pojma (npr. aktivna – pasivna, eutanazija de facto – eutanazija de iure, dobrovoljna – nedobrovoljna – protivvoljna etc.), a debatu usmerava ka načelnom filozofsko-etičkom pitanju o pojmu ličnosti koje stoji u osnovi čitave kontroverze. Slušaoci bivaju podeljeni u tri grupe (4-7 članova) i na uvid dobijaju pripremljen materijal. Prva grupa preuzima ulogu moderatora i ima zadatak da iz korpusa primera (prema knjizi Klinička etika A. R. Džonsona, M. Ziglera i V. Vinslejda) odabere slučaj iz kliničke prakse koji smatra naročito problematičnim i da isti prikaže dvema grupama kojima su predloženi odabrani fragmenti u kojima ugledna ime-

na domaće i svetske filozofske scene ekspliciraju svoja gledišta u prilog ili protiv etičkog opravdanja „ubistva iz milosrđa“. Članovi ovih grupa imaju zadatak da zajednički razrade argumentaciju koju sažima fragment koji prepoznaju kao korespondirajući prikazanom primeru iz kliničke prakse, te da argumentacije sučele u duhu filozofskog dijaloga. Utvrdjivanje pozitivne norme za postupanje u hipotetičkoj situaciji nije posmatrano kao primarni cilj ove debate. Njen fokus pre svega treba da se odredi u skladu sa težnjom ka razvijanju senzibilnosti za probleme sa kojima se suočava etički osvešćeno normiranje pojedinačnog delanja u mogućem poopštavanju svog principa.

Ciljna grupa: studenti osnovnih i diplomskih-master akademskih studija filozofije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, učenici završnog razreda srednjih škola.

Ključne reči: *eutanzija, etika, pojam ličnosti*

Slobodan Jauković

DEBATA O UKUSIMA (NE) TREBA RASPRAVLJATI

Sažetak: Predavanje O ukusima (ne)treba raspravljati posvećeno je promovisanju debate kao sredstva za razumevanje i razvijanje sopstvenih stavova, uvažavanjem tuđih i upotrebom kritičkog i argumentovanog mišljenja, ali takođe i promovisanju debate kao nastavnog sredstva u srednjim školama.

Osnovna tema predavanja je uobičajeni stav da se u pogledu procenjivanja lepog i umetnosti svako može pozvati na sopstveni ukus, koji se ne može i ne sme nametati drugima. Ovaj uobičajeni i opšteprihvaćeni stav produbljuje se u smeru naglašavanja pozitivnih mogućnosti da se raspravom povodom nekog umetničkog dela bolje artikulišu sopstvene, te lakše prihvate tuđe pozicije. Debata se u ovom okviru predstavlja kao adekvatan i konstruktivan način da se sopstveni stav naglasi i da se on na ubedljiv, ali nenasilan način predstavi drugima.

Posebna pažnja u predavanju posvećuje se produbljenoj analizi osnovnih pojmova kojima se artikulišu ovakve pozicije, poput ukusa, lepog, ružnog, modernog, klasičnog i slično, kao i osvetljavanju kriterijuma na osnovu kojih se donosi sud o nekom umetničkom delu, odnosno na osnovu kojih se procenjuje tuđi sud o istom delu.

Ciljna grupa programa: studenti nefilozofskih grupa, zainteresovani građani koji žele da steknu teorijsko i praktično znanje iz oblasti debate

Ključne reči: *pitanje ukusa, debata, nastava, kultura dijaloga*

Mirko Aćimović
Dragan Prole

DEBATA I TRADICIJA

Sažetak: Predavanje pod naslovom Debata i tradicija nastave na univerzitetima nastoji da osvetli konstitutivnu ulogu koju su rasprave imale od osnivanja prvih evropskih univerziteta. Iz te perspective ukazano je na izuzetnu pedagošku primenljivost oponenta, koji je nekada imao nezaobilaznu ulogu prilikom odbrane doktorskih teza, ali je i danas izuzetno primenljivo sredstvo za ispitivanje i snaženje uvida do kojih su studenti došli tokom studija. Uloga oponenta bila je da pokuša da stavi na probu stečeno znanje, da na svaki način iznađe stavove koji se protive usvojenim znanjima, pri čemu se osigurava produbljeno usvajanje i trajnije pamćenje. Polazeći od teze da se jedna od najvažnijih civilizacijskih tekovina filozofskih rasprava sastoji u demokratizaciji društva i omogućavanju slobodne i autonomne individue ukazano je na savremeni značaj i aktuelnost kulture raspravljanja. Nakon povezivanja ispoljavanja različitih društvenih glasova i interesa sa zrelošću zajednice, a time i sa pretpostavkama njenog budućeg razvoja, kultura filozofskih rasprava je analizirana u svojim aspektima koji daleko prevazilaze akademsko polje i prevashodno se tiču ukupnog društvenog razvoja. Pored toga, ispitane su i mogućnosti primene savremene filozofske metodologije u horizontu vodećih tema na koje su se, kako na evropskom tako i na globalnom nivou, vodile rasprave tokom protekle decenije.

Ciljna grupa programa: studenti završne godine osnovnih akademskih studija filozofije i studenti diplomskih akademskih studija filozofije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu – budući i sadašnji nastavnici filozofije.

Ključne reči: *debata, tradicija, univerzitet, uloga oponenta, demokratizacija društva, konstituisanje individue*

DEBATA IZMEĐU LOGIKE I RETORIKE

Studenti se u sklopu ovog predavanja trebaju upoznati sa istorijskim razvojem teorije argumentacije, a isto tako primeniti već stečene argumentativne kompetencije u raznim realno postojećim ili fiktivnim situacijama. Pri tome oni moraju uvideti razliku između logičke i retoričke upotrebe argumenata te shvatiti prelaz iz jednog vida argumentacije u drugi. Jedan od aspekata, o kojima će biti reči, treba da bude primena znanja o logičkim procedurama valjanog argumentovanja stečenog tokom studija filozofije (posebno na predmetima Logika, Opšta metodologija, Filozofija jezika, Etika, Bioetika) i samostalno prepoznavanje logičkih pogrešaka na primeru u tu svrhu od predavača pripremljenih tekstova (naučnih, filozofskih, novina itd.). U tu svrhu valja još jednom baciti pogled na klasike filozofske teorije argumentacije (odabrani Platonovi dijalози, Aristotelova Topika i Sofistička pobijanja, Šopenhauerova Eristička dijalektika, Tulminov The Uses of Argument itd.). Praktični deo ovog predavanja treba da se sastoji u insceniranju dualne i grupne diskusije nekog filozofskog pitanja, gde se sučeljavaju dva pojedinca ili dve grupe istomišljenika, a ostatak daje svoj sud o tim diskusijama i analizira argumente jedne i druge strane, te pokazuje čiji argumenti su bili bolji, konzistentniji, uverljiviji itd. Takođe treba studentima pružiti mogućnost da sami odaberu materijal iz medija (novine, časopisi, intervjui, političke emisije i dr.) i na njegovom primeru pokažu kada je neka debata izvedena u duhu logičkog mišljenja i suptilne argumentacije, a kada je u diskurs umešana retorička ili sofistička pseudo-argumentacija ili kada u diskusiji do izražaja dolazi čak svetonazorno ili ideološki iskrivljena komunikacija.

Ciljna grupa: studenti filozofije (eventualno i nefilozofskih grupa) koji hoće da rade u prosvetnim institucijama

Ključne reči: **debata, retorika, logika, argumentacija**

DEBATA U NASTAVI

Sažetak: Predavanjem pod nazivom Debata u nastavi, autor namerava da studentima, najpre, pojmovno artikuliše debatu kao formalizovanu, adekvatno strukturiranu raspravu na unapred pripremljenu tezu u kojoj se sučeljavaju dve suprotstavljene strane, koja se temelji na argumentima i koja je vremenski ograničena. Obrazložiće im se, zatim, značaj debate kao jedne od tri vrste rasprave, koja ima za cilj da razvija kritičko mišljenje, unapređuje socijalne veštine, upoznaje srednjoškolske učenike sa različitim aspektima i kontroverzama društvene zbilje, kao i da im pomogne u senzibiliziranju za participiranje u građanski odgovornim aktivnostima. Tokom izlaganja osvetliće se i kombinovanje različitih tehnika aktivnog učenja u debati, što će, po autoru, pokazati da ona predstavlja efikasan način paideje učenika. Studenti će biti upoznati sa metodičkim karakteristikama (saradničko učenje, učenje kroz istraživanje, participatorno učenje) i upotrebljivošću debate (visok stepen učeničke angažovanosti i samostalnosti), kao i sa mogućnošću razvijanja vlastitih stavova ali i sa receptivnošću i tolerantnošću spram drugačijih uverenja i stavova. Upoznavanje studenata nastaviće se sa vrstama debate (Karl Poper (K. Popper), Svetski format (World Schools), britanska parlamentarna (British Parliamentary), američka parlamentarna (American Parliamentary), Linkoln-Daglasova (Lincoln-Douglas) i debatnim stilovima, te važnošću debate u nastavi društveno-humanističkih predmeta, posebno filozofije i logike. Autor će, konačno, analizirati ciljeve debate u smislu razvoja timskog rada, komunikacijskih veština, osnova demokratije, razvijanja svesti o bitnosti

učestvovanja srednjoškolskih učenika u životu škole i šire društvene zajednice, sposobnosti mirnog rešavanja sporova i unapređenja njihovog samopouzdanja i samopoštovanja.

Ciljna grupa programa: Ciljna grupa ovog programa i ciklusa predavanja su studenti završne godine osnovnih akademskih studija filozofije i studenti diplomskih akademskih studija filozofije na Odseku za filozofiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu.

Ključne reči: *artikulacija debate, svrha debate, tehnike debate, vrste debate, paideja*

FILOZOFSKA DEBATA I IDEOLOŠKO ZAVOĐENJE

Sažetak: Posebna pažnja predavanja Filozofska debata i ideološko zavođenje poklonjena je demonstriranju razlike između istraživačkog karaktera filozofskog načina raspravljanja, koje ne zastupa gotove teze i ne veruje u neoborive pretpostavke s jedne strane, i ideološkog, odnosno doktrinarnog načina vođenja debate, koje raspravu oblikuje s ciljem da za rezultat ispostavi premise koje su unapred zadate, a ne predstavljaju ishod nepristrasnog istraživanja već izražavaju partikularne ekonomske i političke interese. Pri tom je ukazano na praktičke perspektive fenomenološke metode, čiji značaj se sastoji u zahtevu da svakoj temi o kojoj raspravljamo pristupimo sa stanovišta apsolutnog početnika, što za cilj ima otklanjanje predrasuda i neispitanih, samorazumljivih stavova. Ukoliko se istinski filozofski, ali i društveni dometi rasprava poistovećuju sa kapacitetom za promenu, sa spremnošću na odbacivanje svih onih prividnih saznanja koja se ispostave kao lažna, nefunkcionalna ili anahrona, onda se za savremenu kulturu raspravljanja naročito preporučuju metode koje posebni naglasak stavljaju na zauzimanje skeptičkog stava prema vlastitim saznajnim dometima. U zaključku je istaknut značaj takvog pristupa za razvoj tolerantnog odnosa u zajednici i za proširivanje demokratskih potencijala celokupne zajednice.

Ciljna grupa programa: studenti završne godine osnovnih akademskih studija filozofije i studenti diplomskih akademskih studija filozofije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu – budući i sadašnji nasatavnici filozofije.

Ključne reči: **filozofska debata, doktrinarna debata, fenomenološki metod, savremena kultura raspravljanja**

DEBATA U NASTAVI, MEDIJSKA DEBATA, AKADEMSKA DEBATA

Cilj predavanja je sastoji se u distingviranju nastavne, medijske i akademske vrste debate radi njihove adekvatne primene – u zavisnosti od ciljne grupe. Teme eutanazija i hemijska kastracija kao kazna, obrađene su kroz različite tipove debate s obzirom na to da li ciljnu grupu čini javno mnjenje, adolescenti koji temu obrađuju u okviru školskog časa, ili građani koji za te teme poseduju visok nivo obrazovanja i stručnosti. Razlog postavljanja ovog cilja jeste jasno strateško uočavanje koncipiranja debate za srednjoškolsku nastavu, postavljanje njenog primerenog, školski provokativnog, ali ne i senzacionalističkog tipa debate koji vrlo često karakteriše medije. Jedan od glavnih ciljeva u prikazivanju vrsta debate jeste stavljanje akcenta na to kako prepoznati „lažnu debatu“ koja kroz formu rasprave, odnosno, isceniranog dijaloga, u stvari, „plasira“ određenu informaciju, bez ikakve stvarne pretenzije na kritičko promišljanje i dijalog.

S obzirom na to da je reč o različitim vrstama debate i da nije reč samo o debati kao nastavnom metodu, predavanjima prisustvuju i u njima učestvuju studenti filozofije, profesori filozofije, ali i studenti nefilozofskih grupa, zaposleni u medijima, ali i svi zainteresovani građani i građanke. Prilikom postavljanja koncepta medijske debate, posebna pažnja je usmerena na upoznavanje i poštovanje medijske etike u debati.

Gljučne reči: *debata kao nastavni metod, dabata u medijima, akademska debata, medijska etika, iscenirana debata*

Nikola Tatalović

O SMISLU DEBATE

Iako sama reč debata u sebi nosi izesnu napetost, „negativnost“, u smislu borbe ili takmičenja, te se često u svakodnevnici svodi na puko rezonovanje za i protiv, već utvrdjenih „pozicija“, koje svaka iz svog rova „gađa“ onu drugu, njen smisao je zapravo krajnje pozitivan. Naime, da je put razlika zapravo istinski put ka jedinstvu, da se do same stvari dolazi upravo preko razlika. Debata nije rezonovanje različitih strana za „svoju stvar“ a protiv „tuđe stvari“, već borba za samu stvar koja je predmet rasprave.

Debata mišljenja i življena u antici kao agon, za koji Niče kaže da je činio suštinsku odliku starih Grka - samo njihovo biće, nešto je što se odigravalo u svim sferama života Starih - takmičenje u pesništvu, olimpijske igre, rasprave na trgu itd. Rečju, debata, agon, dia-logos je suštinska upravo za onaj narod koji je „izumeo“ demokratsko uređenje društva/države. Svaki slobodan građanin je bio pozvan, pozvan sobom samim, da raspravlja o javnim stvarim, da se bori za svoju javnu stvar.

Pored prethodno rečenog jedna od ključnih ličnosti, ne samo za period antike, niti za područje filozofije, već samu povesti Zapada, razvio je, tačnije razvijao vlastito učenje dijaloškom metodom - naravo reč je o Sokratu. Dijalog se za Sokrata ispostavlja kao jedini put ka određenju same stvari, rečju, zajedništvo ostvareno u razgovoru put je ka istini. Na Sokratovom tragu Platon razvija specifičan filozofski žanr izlažući vlastito učenje kroz spise u formi dijaloga (držeci, vrlo verovatno, da je dijaloška forma najadekvatniji metod uvođenju neupućenih u samu stvar filozofije), ali i više od toga - Platon samo mišljenje

određuje kao razgovor duše same sa sobom. Ni Aristotelovo određenje čoveka kao bića koje poseduje logos ne treba sužavati samo na racionalnost, umnost, već ga treba i čuti uporedo sa određenjem čoveka kao političke životinje - čovek je biće koje živi u jeziku. Iako retorika, nažalost, u kolokvijalnoj upotrebi ima negativno značenje, ona je od suštinskog značaja jer se tiče stvari, kako to kaže Aristotel, o kojima se ljudi savetuju, a o kojima nema strogo utvrđenih pravila. Pored prethodnog, veština govorništva nije stvar zavođenja, već je stvar imanja takta, jer retorički govor ne može biti istinit ukoliko ne vodi računa kome, kako, kada i šta saopštava.

Ključne reči: *agon, jezik, retorika, dijalog, javnost, logos*

Una Popović

DEBATA I FILOZOFSKI PROBLEMI

Sažetak: Predavanje Debata i filozofski problemi posvećeno je predavljanju debate kao nastavnog sredstva koje nije samo u skladu sa savremenim i progresivnim načinima realizovanja nastave u srednjim školama uopšte, već je takođe osobito pogodno za obradu filozofskih tema i problema u tom okviru. Cilj predavanja je da se naglasi dijaloški karakter same filozofije, posebno u slučajevima razvoja nekih od njenih centralnih pojmova i tema, kao pogodan za adekvatno predavljanje upravo u formi debate, i to kako u metodskom, tako i u sadržinskom smislu.

Kao primer ovakvog načina držanja nastave filozofije izdvojen je spor Njutna i Lajbnica, odnosno Klarka, koji je u raspravi zastupao Njutnove stavove, i Lajbnica povodom prirode i načina razumevanja prostora. Učesnici programa prethodno su, u okviru nastave na predmetu Filozofija novog veka, već upoznati sa raspravom, te cilj predavanja Debata i filozofski problemi nije u tome da se ona sadržinski predstavi, već da se način obrade ovog već poznatog materijala oblikuje na način primeren debati.

Učesnicima je sugerisano da oforme tri debatna tima, od kojih bi jedan zastupao pozicije Lajbnica, drugi Njutnove, a treći Klarkove pozicije. Međusobnim sučeljavanjem argumenata ova tri tima mogu se uočiti nijanse i razlike između pozicija tri navedena autora, što bi, po okončanju debate, trebalo da rezultuje kako produbljenim uvidom u odnos filozofije i nauke tog vremena, tako i u same pozicije tri autora.

Budući da je rasprava o prirodi prostora u ovom slučaju naglašena kao primer načina upotrebe debate u nastavi filozofije u srednjim školama, učenicima se sugeriše da i druge slične filozofske probleme u nastavi tretiraju na sličan način.

Ciljna grupa programa: studenti diplomskih akademskih studija filozofije i studenti završne godine osnovnih akademskih studija filozofije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, sadašnji i budući nastavnici filozofije u srednjim školama

Ključne reči: *filozofija, nastava filozofije, dijalog, debatna forma*

Marica Rajković

DEBATA I DIJALETIKA

Sažetak: Vodeća tema predavanja Debata i dijalektika tiče se specifičnosti filozofije kao područja u kojem se na najbolji način može uočiti značaj debate kao nastavnog sredstva. Suština nastave filozofije ne ogleda se u memorisanju podataka iz istorije filozofije, već u podsticanju filozofskog, kritičkog mišljenja, što je moguće sprovesti putem debate, problematizacije, aktualizacije i filozofskog dijaloga. Istaknut je značaj motivacije i razvijanja kritičkog mišljenja, ali takođe i upućivanja na interesovanje za naučno istraživanje, čime se ukazuje na potrebu da se nastava filozofije ne svede na nastavu ex cathedra, sa učenicima kao pasivnim recipijentima informacija, već da se unapredi u aktivnu nastavu, kojoj je cilj razvoj pojmovnog aparata i načina mišljenja i pristupanja problemu. Metode koje se koriste u aktivnoj nastavi treba da odgovaraju potrebama učenika, što zahteva visoku pedagošku sposobnost i usavršene veštine podsticanja i motivacije učenika da otkrivaju znanje koje već poseduju, jer svako usiljeno i nametnuto podsticanje učenika da se uključe u razgovor može biti kontraproduktivno. Studentima je ukazano da su debate i dijaloške metode izuzetno teške za sprovođenje u srednjim školama, ali da je njihovo uspešno sprovođenje predstavlja vrhunac dobro izvedene nastave filozofije.

Ciljna grupa programa: studenti završne godine osnovnih akademskih studija filozofije i studenti diplomskih akademskih studija filozofije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu – budući i sadašnji nastavnici filozofije.

Ključne reči: *debata, dijalektika, kritičko mišljenje, aktivno učestvovanje učenika u nastavi*

DEBATA I KRITIKA

Sažetak: Tema predavanja Debata i kritika ima za cilj da metod debate misli u širem ideološko-političkom kontekstu, ne bi li se pokazalo kako ovaj nastavni metod nije neutralno pedagoško sredstvo, već konstitutivni aspekt određene ideologije. Debata kao prerogativ nastavnog procesa podrazumeva ideologiju liberalno-multikulturalnog društva kao mnoštva "neutralnih" naracija. Ova ideološka paradigma počiva na razumevanju društva kao entiteta zasnovanog na pluralizmu mišljenja, podrazumevajući da svi članovi i članice društva imaju jednaki pristup znanju i jednake mogućnosti da izraze svoje stavove. Debata kao metodologija kojom individue slobodno razmenjuju različita mišljenja podrazumeva mirnu koegzistenciju različitih svetonazora koji se sučeljavaju, ali nikada suštinski ne sukobljavaju. Ideologija debate takođe podrazumeva navodno neutralne i samodovoljne individue koje stupaju u dijalog. Za razliku od ovog pedagoškog koncepta, koncept kritike ima drugačije polazište. Misleći društvo kao suštinski antagonističko, kritički pedagoški pristup temelji se na razumevanju metodoloških formi kao ne-neutralnih formi. Svako metodološko načelo podrazumeva određene strukturalne uslove (ideološke, klasne, rasne, polne...) i ne može biti vrednosno neutralno. Stoga stanovište kritike polazi od razumevanja individua kao delova određenih društveno-proizvodnih odnosa, a njihovu individualnost misli polazeći od realno-istorijskog tipa individualnosti u datom društvu. Kritika je, utoliko, ne samo metod sučeljavanja mišljenja, već praksa borbe za kulturnu hegemoniju. Osnovna literatura na koju se predavanje oslanja je marksistička, sa akcentom na dela Marksa i Gramšija.

Ciljna grupa programa: studenti završne godine osnovnih akademskih studija filozofije i studenti diplomskih akademskih studija filozofije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu – budući i sadašnji nastavnici filozofije.

Ključne reči: **debata, idologija, kulturna hegemonija, koncept kritike**

PRISTUPI U ORGANIZOVANJU DEBATE KAO NASTAVNOG METODA U FILOZOFIJI

Sažetak: Nijedan metod u nastavi, pa tako ni u nastavi filozofije, ne može univerzalno da se primeni i ima svoja ograničenja. Cilj predavanja jeste da se konkretnim vođenjem debata na temu kloniranja, samoubistva i smrtne kazne, kroz praktikovanje nekoliko različitih načina koncipiranja debate u nastavi filozofije, a poštovanjem principa: efikasnosti, ekonomičnosti i racionalizacije u nastavnom vremenu, prikaže različite dimenzije ovog nastavnog metoda i njegove potencijalne iskoristljivosti. To podrazumeva stavljanje akcenta na jasnu artikulaciju problema, te u skladu sa tim jasno i precizno artikulisanu argumentaciju i kontra-argumentaciju. S druge strane, bitan aspekt predavanja čini razmatranje svih pedagoški relevantnih aspekata koncipiranja i moderiranja, imajući u vidu dužinu časa, motivisanost, kao i uzrasni kapacitet, intenzitet i postojanost učeničke pažnje. Predavanje je namenjeno diplomiranim i budućim profesorima filozofije kako bi korišćenjem ovog metoda postigli maksimalnu mentalnu angažovanost srednjoškolaca i podstakli zainteresovanost i motivisanost za filozofsku problematiku.

Ključne reči: *efikasnost, racionalizacija, ekonomičnost, debata u nastavi filozofije, artikulacija argumentacije i kontra-argumentacije, motivacija srednjoškolaca*

Mina Đikanović

DEBATA, DIJALOG I FILOZOFIJA

Pojam dijaloga prisutan je u filozofiji gotovo od njenog nastanka. Sokrat i Platon su vlastite filozofije i izlagali dijaloški – Sokratovi dijalozi su podrazumevali isključivo „živu reč“ te za njim nije ni ostalo pisanog traga, dok Platon pojmove dijaloga i dijalektike dovodi u iznimno blizak odnos. Na prvi se pogled može učiniti da su Platonovi dijalozi proizvoljni te da njihov tok nije određen imanentnim logicitetom „same stvari“ filozofije. Namera izlaganja ogleda se upravo u tome da se pokaže da se ti dijalozi odvijaju po unutrašnjoj nužnosti čime se sam koncept dijaloga dovodi u vezu sa poimanjem debate kao formalizovane, strukturane i argumentovane rasprave u kojoj se sučeljavaju međusobno nesvodive teze. Kao izvrstan primer visoke kultivizacije platonovskih dijaloga može poslužiti dijalog Protagora, koji važi za karakterističan izraz Platonove negativne dijalektike. Osobnost ovog dela ogleda se u tome što učesnici u raspravi ostaju na suprotstavljenim stranama, s tim što – na kraju dijaloga – svaki od njih prihvata stanovište oprečno početnom! Svakog od učesnika (Sokrat i Protagora) je razvoj samih pojmova naveo da prihvate mišljenje suprotno vlastitom polaznom uverenju, čime konačni rezultat rasprave odstaje negativan, ali se istovremeno pokazuje moć debatovanja, odnosno, moć dijaloške metode da onoga koji misli i u dijalogu učestvuje navede na preispitivanje sopstvenog misaonog stanovišta. Pored upoznavanja sa suštinom platonovske metode, izlaganje ima za cilj da studente osposobi za primenu argumentovane rasprave u toku vlastitog obrazovanja, ali i za upotrebu debate kao nastavnog sredstva u budućem nastavnom radu. S obzirom na

osobeni karakter same filozofije kao znanosti, ali i kao nastavnog predmeta, debatovanje se pokazuje kao izvanredno filozofično nastavno sredstvo koje podstiče sposobnost kritičkog mišljenja i preispitivanja vlastitih i tuđih misaonih pozicija.

Ključne reči: *dijalog, debata, filozofija, nastava filozofije, kritičko mišljenje*

Stanko Vlaški
Milena Stefanović

DEBATA KAO METOD U NASTAVI FILOZOFIJE I KOGNITIVNE KARAKTERISTIKE ADOLESCENATA

Predavanje o debati kao nastavnom metodu koncipirano je kao uvodno predavanje koje kroz širi teorijski okvir Metodike nastave filozofije kao predmeta, njegovih programskih ciljeva i zadataka, a posebno njegovih metodoloških refleksija, treba da objasni mesto nastavne debate i njene svrhe u nastavi filozofije s obzirom na adolescente – srednjoškolarce koji se prvi put susreću sa filozofijom i logikom kao predmetima. Cilj predavanja jeste upoznavanje budućih profesora filozofije sa primenom različitih metoda u nastavi filozofije i logike, a u sklopu toga i upoznavanje sa debatom kao nastavnim metodom i njegovim specifičnim odlikama. Predavanje je strukturirano tako da istovremeno obuhvati i sučeljavanje različitih stavova i iskustava iz praktikovanja nastave filozofije u srednjim školama, te da kroz postavljanje konkretne vežbe debatovanja o samoj debati kao nastavnom metodu, učesnike animira na donošenje zaključaka o njenoj primenljivosti, ali i realnim dometima. Prvo, posebna pažnja usmerena je na kognitivne karakteristike adolescenata kojima je potrebno prilagoditi nastavu filozofije i u izvesnom smislu simplifikovati materiju – poštovanje uzrasne adekvacije i gradiva. Drugo, veoma bitno pitanje je kako debatu metodološki upotrebiti i za razvijanje njihovih kognitivnih karakteristika u smeru višestranog sagledavanja problema i adekvatnog zaključivanja. Koncipiranje nastavno moderiranog suočavanja adolescenata sa različitim iskustvima i argumentima

kroz debatu, čini bitnu uporišnu tačku predavanja. Ovakvo razmatranje same debate kroz postavljanje teorijskog okvira, kao i njeno praktikovanje, namenjeno je studentima filozofije i diplomiranim profesorima filozofije.

Ključne reči: *nastavni metodi, debata, nastava filozofije, kognitivne karakteristike adolscenata*

Miloš Perović

DEBATA O RADU

Predavanje Marksov pojam rada za cilj ima upoznavanje sa pojmom rada kao centralnim mestom Marksove filozofije, ali debatu o pojmu rada kroz iznošenje drugih relevantnih koncepcija pojma rada u društvenim naukama. Poseban akcenat je stavljen na Marksovo shvatanje rada kao generičke, rodne suštine čoveka, tj. onoga što ga određuje kao čoveka naspram drugih živih bića. Uvažavajući činjenicu da živimo u vremenu visoko automatizovane podele rada, gde suštinski nestaje masovno zapošljavanje ljudske radne snage u proizvodnji, kroz debatu se kritički ispituje Marksovo shvatanje pojma rada, ali i perspektive ljudskog roda u ovakvom načinu proizvodnje.

Ciljna grupa ovog programa su studenti završne godine osnovnih akademskih studija filozofije i studenti diplomskih akademskih studija filozofije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu – budući i sadašnji nastavnici filozofije. Takođe, predavanje je namenjeno i širem građanstvu i studentima nefilozofskih grupa koji se interesuju za problem rada.

Ključne reči: *debata, rad, podela rada, kritika*

IZVEŠTAJ O BIBLIOTEČKOM FONDU ZA PROJEKAT “ DEBATA KAO NASTAVNO SREDSTVO “

Za projekat Debata kao nastavno sredstvo osnovan je poseban bibliotečki fond sa literaturom koja je neophodna za učesnike. Osim što su knjige bile dostupne za korišćenje u seminarskoj biblioteci, ali i van nje, učesnicima su iz pomenute literature fotokopirani kraći odeljci knjiga koji su izdvojeni kao relevantni za samu materiju, kao i oni paragrafi koji su u nastavnom smislu utilitarni za izvođenje praktičnih vežbi. U saradnji sa stručnim sekretarom Odseka za filozofiju materijal je distribuiran učesnicima čiji je zadatak bio da materijal analiziraju i van nastave, te da se samostalno pripremaju za učestvovanje u debatama.

Pored izdvojene literature, učesnici su imali slobodu da za pripreme vlastitih izlaganja i participiranje u predavanju, biraju i pripremaju literaturu van obaveznog fonda.

IZABRANA LITERATURA ZA PROJEKAT „DEBATA KAO NASTAVNO SREDSTVO“

1. Politika / Aristotel. – Zagreb : Globus : Liber, 1988.
2. Politički i pravni spisi / G.W.F. Hegel. – Beograd : Nolit, 1981.
3. Osnovne crte filozofije prava : s Hegelovim vlastoručnim marginama u njegovu priručnom primjerku filozofije prava / Georg Wilhelm Friedrich Hegel. – Sarajevo : “Veselin Masleša” : Svjetlost, 1989.
4. Prilog kritici političke ekonomije / K. Marks. – Beograd : BIGZ : 1976.
5. Nestanak javnog čovjeka / R. Sennett. – Zagreb : Naprijed, 1989.
6. Javno mnjenje : istraživanje u oblasti jedne kategorije građanskog društva / J. Habermas. – Novi Sad : Mediterran publishing, 2012.
7. Pitanje krivice / K. Jaspers. – Beograd : Fondacija Konrad Adenauer, 2009.
8. Država / Platon. – Beograd : Dereta, 2013.
9. Javno mnjenje : istraživanje u oblasti jedne kategorije građanskog društva / J. Habermas. – Novi Sad : Mediterran publishing, 2012.
10. Društveni ugovor ; O poreklu i osnovama nejednakosti među ljudima ; Rasprava o naukama i umetnosti / Žan-Žak Ruso. – Beograd : “Filip Višnjić”, 1993.
11. Rani radovi / Karl Marx, Friedrich Engels. – Zagreb : Naprijed, 1976.
12. Čovek i građanin / Tomas Hobs. – Beograd : Hedone, 2006.
13. Dve rasprave o vladi : kojima prethodi “Patriarcha” ser Roberta Filmera, a sledi “Pismo o toleranciji” Džona Loka / J. Locke. – Beograd : Utopija, 2002.

IZVEŠTAJ O REALIZACIJI PROGRAMA DEBATA KAO NASTAVNO SREDSTVO

Institucija

Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za filozofiju

Koordinator

doc. dr Jasna Šakota Mimica

Autori

Zaposleni i angažovani na Odseku za filozofiju: redovni prof. dr Milenko A. Perović, redovni prof. dr Mirko Aćimović, redovni prof. dr Miloš Todorović, vanredni prof. dr Slobodan Jauković, vanredni prof. dr Dragan Prole, vanredni prof. dr Damir Smiljanić, docent dr Željko Kaluđerović, docent dr Jasna Šakota Mimica, asistent Mina Okiljević, asistent Marica Rajković, asistent Nikola Tatalović, asistent Nevena Jevtić, asistent Maja Solar, asistent Stanko Vlaški, asistent Una Popović, stručni sekretar Milena Stefanović, bibliotekar Miloš Perović, angažovani vanredni prof. dr Nebojša Grubor sa Filozofskog fakulteta u Beogradu (Odsek za filozofiju)

Реализатори

Запослени и ангажовани на Одсеку за филозофију: редовни проф. др Миленко А. Перовић, редовни проф. др Мирко Аћимовић, редовни проф. др Милош Тодоровић, ванредни проф. др Слободан Јауковић, ванредни проф. др Драган Проле, ванредни проф. др Дамир Смилјанић, доцент др Желјко Калуђеровић, доцент др Јасна Шакота Мимица, асистент Мина Окилјевић, асистент Марица Рајковић, асистент Никола Таталовић, асистент Невена Јевтић, асистент Маја Солар, асистент Станко Влашки, асистент Уна Поповић, стручни секретар Милена Стефановић, библиотекар Милош Перовић, ангажовани ванредни проф. др Небојша Грубор са Филозофског факултета у Београду (Одсек за филозофију)

Opšti ciljevi

Ostvarenost opštih ciljeva programa Debata kao nastavno sredstvo podrazumevali su:

- obezbeđenje i poboljšanje kvaliteta vannastavnih aktivnosti na Filozofskom fakultetu i pripremanje kandidata za zahteve koje podrazumeva Bolonjska deklaracija. Ovaj cilj je postavljen kao opšti programsko-pedagoški cilj Odseka za filozofiju. U tom pogledu uspešno je ostvarena inovacija i diverzifikacija nastave i vannastavnih aktivnosti na Odseku za filozofiju. Kroz redovnu implementaciju debate, zainteresovani studenti su imali priliku ne samo da temeljitije usvoje znanja koja su sticali tokom standardne nastave, već i da razviju veštine konkretnog primenjivanja tog znanja (kritičko razmatranje, artikulacija stavova, veštine govorenja), a koje će koristiti tokom ostatka studiranja, tokom rada u obrazovnim institucijama, ali i tokom svakodnevnog života.
- obezbeđenje i poboljšanje kvaliteta aktivnosti koje organizuje Odsek za filozofiju koje ne spadaju u okvir nastavnog programa, a koje su usmerene ka svršenim profesorima filozofije, studentima nefilozofskih studijskih grupa, kao i svim zainteresovanim građanima. Implementacijom ovog programa uspešno su stvoreni novi oblici saradnje između Odseka za filozofiju i društva u celini. Time je takođe ostvareno i direktnije prisustvo Odseka za filozofiju, ali i Filozofskog fakulteta uopšte, u srednjoškolskom obrazovanju i opštem društvenom životu. Na taj način je posredno omogućeno dugoročno poboljšanje kvaliteta nastave filozofije u srednjim školama, kao i gradualno podizanje opšte filozofske svesti našeg društva.
- kao neposredni pedagoški cilj ovog programa, ostvareno je upoznavanje studenata i drugih zainteresovanih lica sa opštim postulatima debate kao metoda i njenih principa, što je realizivano u nekoliko aspekata:

1. Razlikovanje debate kao heurističko-dijaloškog metoda od uobičajenog razumevanja debate koja je neheuristična. Učesnici su osposobljeni da organizuju debatu u nastavi filozofije i da je koncipiraju na pravilan način, kroz izobražavanje i sučeljavanje argumenata povodom neke zadate teme. Takođe, učesnici su upućeni u razliku između filozofskih i populističkih argumenata, kao i u njihovo valjano logičko formulisanje, što je bio jedan od najteže savladivih ciljeva.

2. Razvoj kritičkog mišljenja bio je jedan od osnovnih filozofskih ciljeva i zadataka ovog projekta, a ujedno i fundamentalni korak za upoznavanje učesnika sa principima debate. Budući da se uz pomoć ovog metoda može realizovati stručni razvoj studenta, ne samo kao poznavaoca istorije filozofije, već i kao samostalnog mislioca i budućeg autora, posebno je insistirano na usvajanju kritičkog mišljenja. Savladavanje debate u ovom kontekstu omogućilo je studentu da preispita doslednost sopstvenih stavova, da argumentativno dovede u pitanje različite teze i tvrđenja, da varira različite pozicije, da razvija kreativno i precizno argumentativno mišljenje.

3. Sučeljavanje različitih stavova povodom istog problema ili teme. Ovaj korak imao je za cilj da razvije fleksibilnost misaonog procesa, da usavrši govorničke veštine učesnika, njihovu toleranciju i razumevanje drugih, relativizaciju sopstvene pozicije, preciznu artikulaciju sopstvenih stavova, odnosno da nametne princip strogo mišljenja, dokazivanja, objektivnosti i odgovornosti kao regulativne principe mišljenja i ponašanja u demokrat-skoj intelektualnoj zajednici.

4. Naposletku, programom je bilo predviđeno da polaznici ovladaju veštinom primene znanja i logičkih procesa u praksi, kako za tradicionalno-filozofske teme, tako i za povezivanje sa izazovima savremenih tema. U toku ovladavanja veštinama vezanim za debatu,

kroz konkretne teme, vodilo se računa o tome da se učesnici kroz praksu upoznaju sa i ovladaju bitnim operativnim činionicima debate, kao što su: primena pravila izvođenja zaključaka i argumentacije, prepoznavanje tipičnih logičkih grešaka (namernih i nenamernih), sticanje svesti o karakteru i toku određene argumentacije, načini pravilnog moderiranja debate kako bi se njome postigla potpuna intelektualno-emotivna angažovanost prilikom obrade određene teme i slično.

Specifični ciljevi

Specifični ciljevi programa Debata kao nastavno sredstvo određeni su i predviđeni njegovim opštim ciljevima. Upotreba debate bila je fokusirana i na bolje razumevanje i povezivanje već usvojenih znanja iz različitih nastavnih predmeta i svakodnevnih sadržaja. Na ovaj način, upotreba debate bila je svrhovita i unutar samih studija, s obzirom na to da je studentima pružala priliku da provere svoje znanje iz drugih predmeta, bolje ga utvrde i dodatno prodube svoje razumevanje. Tokom ovog projekta, pažnja nije posvećivana samo tematici i sadržaju debata, već i načinu sprovođenja debatne forme, a radi upućivanja učesnika u ispravne i efikasne načine organizovanja debata. Ovaj specifičan cilj obučavao je buduće studente koji žele da rade u prosveti, ali i svršene studente koji su već angažovani kao nastavnici, kako da koncipiraju nastavnu debatu i njome oplemene nastavni proces. Takođe, specifični ciljevi odnosili su se i na polaznike sa nefilozofskim obrazovanjem, s tim što je debata kao metod tada formulisana kroz teme koje nisu striktno filozofske.

Zaposleni na Odseku za filozofiju su, u ulogama moderatora i supervizora na organizovanim debatama, posebnu pažnju obraćali na to da učesnici obavezno usvoje osnovne elemente ispravnog debatovanja: razvijanje kulture dijaloga i timskog rada, artikulisnje problema i usavršavanje veštine javnog govora. Osim toga, grupa za obrazovanje budućih i sadašnjih profesora filozofije posebno je obučavana za valjano korišćenje debate u nastavi i prilagođavanje iste različitim učeničkim sposobnostima, nivoima motivacije, interesovanjima. Najzad, kroz razvijanje opšte kulture debatovanja koja podrazumeva argumentovano razmenjivanje i sučeljavanje mišljenja, ali ujedno predstavlja i podsticaj za neposrednije učestvovanje pojedinaca u društvenom životu, svi učesnici bili su u prilici da steknu jedan kompleksniji vid građanskog vaspitanja.

U zavisnosti od toga da li je realizovana radionica prema ovom programu bila namenjen za studente filozofije i profesore filozofije, ili za učesnike u ovom projektu bez formalnog filozofskog obrazovanja, obrađivane su različite teme, prilagođene nivou, obrazovanju i specifičnim ciljevima svake od grupa. Sa filozofskim grupama debata je konceptualizovana kroz filozofske teme, dok je za nefilozofske grupe konceptualizovan program kroz simplifikovan sadržaj filozofskih tema, mahom bioetičkih i filozofsko-političkih, zatim novinskih članaka i video materijala, s posebnim akcentom osposobljavanja za uviđanje razlike između debate i talk show-a kao napopularnijeg medijskog oblika kvazi-debate.

1. razvijanje kulture dijaloga i timskog rada

Na primeru upućivanja na već poznate delove ranije obrađivanih filozofskih tekstova (na primer: Platonove Države, Aristotelove Politike, Anselmovog Prosllogiona, Morove Utopije, Monteskjeovog Duha zakona, Francuske deklaracije o pravima čoveka i građanina, Lajbnicovih Novih ogleđa o ljudskom razumu, Barklijeva Tri dijaloga između Hilasa i Filonusa, Ničeovog spisa O koristi i šteti istorije za život, Markuzeovog Erosa i civilizacije, Hajdegerovog Pitanja o tehnici, Jaspersovog Pitanja krivice i sl.) i obrade sadržaja koji se odnose na struktuiranje države, slobode, i pravednosti u njoj, pitanja o postojanju boga, pitanja o prirodi i izvesnosti ljudskog saznanja, te pitanjima o prirodi i sudbini savremenog tehničkog društva i političke odgovornosti i angažovanja primenjena je debata kao dinamički model učenja koji angažuje studenta, kombinuje različite tehnike učenja i istraživanja, razvija širok spektar kognitivnih i socijalnih veština, razvija adaptabilnost i učenje putem rešavanja problema i slično. Učesnici su pri tom posebno upućivani na to da svoje stavove ne moraju doslovno da preuzimaju iz već postojećih tekstova, već da iste formiraju kroz kritički dijalog, kako kroz kritičko čitanje teksta, tako i kroz preliminarno pretresanje argumenata i kontraargumenata sa kolegama u okviru istog debatnog tima.

Time je ukazivano na negovanje kulture dijaloga, što je i bio jedan od specifičnih ciljeva. Uopšte, debata je demonstirana kao legitiman metod sučeljavanja, ali i izgrađivanja stavova, u kom je sam proces argumentacije, prezentacije i razmatranja mišljenja bitniji od ishoda u smislu pobjednika u debati. Isti taj postupak primenjen je i na nefilozofske grupe kroz analizu bioetičkih tekstova manjeg obima (odabrani i prilagođeni delovi Singerove knjige Praktička etika (Practical Ethics), članci iz zbornika Bioetika), relevantnih novinskih članaka i video sadržaja u vezi sa etičkim pitanjem kloniranja, eutanazije, abortusa, te političkim pitanjima demokratskog društvenog uređenja i slično.

2. artikulisanje problema i usavršavanje veštine javnog govora

Teorijsko-praktična upotreba debate kao nastavnog metoda učesnicima je omogućila da nauče kako da sagledavaju problem, kako da pronađu adekvatne informacije na koje se u razumevanju problema mogu osloniti, kako da dati problem analiziraju i reše, kako da kao govornici nastupaju u javnoj raspravi, kako da artikulišu sopstvene stavove, a da pritom poštuju i pažljivo saslušaju mišljenje drugog. Na taj način učesnici su se istovremeno učili receptivnosti za drugačija uverenja, odgovornosti za izgovorenu reč i za stavove koje zastupaju, timskom radu i odnosu individualnog doprinosa takvom radu i slično. Kroz metodске jedinice: Struktura države i državni poredak, Sloboda i pravednost u državi, (Ne)sloboda volje, Argument za boga, Ljudsko saznanje – poreklo i granice, Izazovi savremenog tehničkog društva, Tradicija i progres, Da li postoji politička odgovornost?, Aktuelni prepори medicinske bioetike, Pravda za životinje, Bioetika i ekologija, učesnici su ohrabrivani da formulišu teme, da ih što jasnije artikulišu i da ih verbalno predstavе. Nefilozofske grupe su takođe upućivanje u to kako da konkretizuju temu, da je artikulišu, da verbalizuju stavove u vezi sa temom. Pored tehnika pronalaženja podataka, artikulacije stavova, civilizovane razmene stavova i zajedničkog dolaženja do zaključaka koje su

podučavane identično kao i sa filozofskim grupama, nefilozofskim grupama je posvećena dodatna pažnja po pitanju strukture i prirode argumenta, kriterijumima za valjano argumentovanje, kao i mnogim logičkim i izvanlogičkim pogreškama koje se, svesno ili nesvesno, mogu javiti u procesu argumentacije, a sa ciljem da se te pogreške prepoznaju, izbegnu i eliminišu iz procesa debatovanja.

3. obrazovanje budućih i sadašnjih profesora filozofije za valjano korišćenje debate u nastavi i prilagođavanje različitim učeničkim sposobnostima, motivaciji, interesovanjima

Jedan od najvažnijih ciljeva upotrebe debate u nastavi je i obrazovanje studenata za buduće nastavnike filozofije. U pogledu nastave filozofije u srednjim školama, debata kao nastavni metod se, zajedno sa ostalim metodama, tematizuje na predmetu Metodika nastave filozofije, ali se u okviru ovog Programa fokus stavlja prvenstveno na samu debatu i njene modalitete. Cilj je bio da budući profesori u potpunosti ovladaju primenom ove metode, da mogu njome planski da vode i usmeravaju časove ka postavljenim ciljevima, a da pri tom budu dobro upoznati i sa njenim prednostima i nedostacima u odnosu na ostale nastavne metode. U tom kontekstu, programom je realizovan zadati cilj - da učesnici nauče kako da srednjoškolsku udžbeničku građu, a manjim delom i medijsku građu, modeliraju u skladu sa zahtevima debatnog metoda, kao i da nauče kako ispravno i efikasno da organizuju, vode i zaključie debatu u kojoj bi učestvovali učenici srednjoškolskog uzrasta.

4. sticanje kompleksnijeg građanskog vaspitanja

U širem smislu, napokon, upotreba debate kao nastavnog sredstva bila je usmerena na realizaciju obrazovanja studenata, i uopšte učesnika, u kontekstu participacije u građan-

skom društvu, budući da promoviše snagu argumenata, toleraciju, kritičko mišljenje, te razumevanje i uvažavanje pozicije drugog. Ovaj cilj je pogotovo ostvaren kroz organizovanje grupe za zainteresovane građane, u kojoj su konkretno debatovane aktuelne teme koje se javljaju u svakodnevnom društvenom i političkom životu.

Sadržaj i aktivnosti:

Programom Debata kao nastavno sredstvo realizovan je predviđeni program kroz organizovanje debatnih radionica i klubova, kao konkretne jedinice organizacije. Debatne radionice podrazumevale su rad u četiri grupe, diferencirane po obrazovnom profilu, studijskoj grupi, pedagoškoj zrelosti i ličnim ciljevima učesnika. Prva grupa obuhvatila je studente filozofije početnog nivoa studija, druga, studente različitih, nefilozofskih studijskih grupa. S obzirom na broj zainteresovanih građana koji se prijavio, razlike u nivoima obrazovanja, posebna grupa je oformljena i za ovu ciljnu grupu. Četvrtu grupu debatne radionice činili su nastavnici u srednjim školama i svi oni koji su završili studije sa izlaznim profilom za profesore filozofije, a koji su želeli da se detaljnije upoznaju sa korišćenjem ovog metoda u nastavi.

U tu svrhu formirana su četiri debatna kluba, iako su inicijalno bila planirana tri debatna kluba:

1. debatni klub za studente filozofije koji imaju pretenzije da rade u institucijama prosvete
2. debatni klub za svršene profesore filozofije i profesore filozofije koji rade u školama
3. debatni klub za studente nefilozofskih grupa
4. debatni klub za sve zainteresovane građane koji žele da steknu teorijsko i praktično znanje iz oblasti debate

Za aktualizovanje radionica ovih debatnih klubova bili su odgovorni zaposleni na Odseku za filozofiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Oni su tokom programa pripremali, moderirali i nadgledali debate, te svojim ličnim primerom u ulozi moderatora, ali i povremenim intervencijama izvan nje, konkretno demonstrirali proces sprovođenja jedne uređene debate. U tom pogledu, zaduženi moderatori bili su odgovorni za prezentaciju i problematizaciju teme koja im je dodeljena, organizovanje i upućivanje učesnika u ispravno artikulisanje stavova i protivstavova, neposredno vođenje same debate (davanje reči, praćenje vremena, disciplinske mere), kao i zaključivanje debate, izvođenje zaključaka i, konačno, reflektovanje o sprovedenom debatnom procesu, uočavanje dobro sprovedenih elemenata, ali i elemenata koji zahtevaju dodatan rad i vežbu, a sve to uz stalno potenciranje dimenzije otvorenosti filozofije za nova tumačenja i sučeljavanja.

U okviru prvog modaliteta debatna radionica realizovana je kao rad debatnih timova na teme koje se tiču istorije filozofije ili nekih savremenih filozofskih tema, uključujući tu i aktuelne primere i teme iz svakodnevnog i javnog života, kao i medijske sadržaje. U okviru ove debatne radionice predviđeno je i reaktualizovanje rasprava koje su poznate iz istorije filozofije (na primer spor između Njutna i Lajbnica povodom prirode prostora, ili spor između Karnapa i Hajdegera povodom karaktera jezika filozofije i slično), ali i savremenih bioetičkih pitanja kao što su abortus, eutanazija, kloniranje, korišćenje genetski modifikovanih proizvoda u ishrani. Ova radionica predviđena je tokom cele školske godine godine – subotom u trajanju od po tri sata za svaku grupu (4 školska časa – mesečno 12 časova, a ukupno 48 časova).

Ostali modaliteti realizovani su na sličan način, uz relevantne izmene u sadržaju i tematici. U klubu posvećenom srednjoškolskim profesorima filozofije naglasak je stavljan na tehniku i proces organizovanja debate u školi, a teme su razmatrane s obzirom na to koli-

ko su podsticajne za učenike srednjih škola (na primer, problem slobodne volje). Klub posvećen studentima nefilozofskih grupa organizovan je oko pojednostavljenih filozofskih problema, prevashodno iz oblasti bioetike (problem eutanazije, abortusa i sl.). Zaposleni na Odseku za filozofiju su, pri tom, obraćali pažnju na to da učesnicima približe i pojasne filozofske pozicije i pojmove u ovim debatama. Na sličan način su organizovane i radionice četvrtog modaliteta, s tim što su birane teme koje su trenutno aktuelene u društvenom životu (problem genetski modifikovanih organizama, prednosti i mane demokratije i sl.). Debatni klubovi ova tri modaliteta su organizovani u skladu sa interesovanjem učesnika.

Broj učesnika

primarna ciljna grupa (22 učesnika), sekundarna ciljna grupa (10 učesnika), tercijarna ciljna grupa (11 učesnika), kvatralna 19 - ukupno 62 (broj učesnika Programa proširen je i modifikovan u skladu sa zahtevima ciljnih grupa)

Trajanje

tokom cele studijske godine izuzev u vreme ispitnih rokova, praznika i raspusta; za školsku godinu 2013/2014